

ДОДЕРЖАННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ ФОРМИ ВИРАЖЕННЯ ПОЗОВУ ЯК УМОВА РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА ПРЕД'ЯВЛЕННЯ ПОЗОВУ ПРО ЗАХИСТ АВТОРСЬКОГО ПРАВА

Олена Штефан,

*завідувач відділу авторського права і суміжних прав
НДІ інтелектуальної власності НАПрН України,
доцент, кандидат юридичних наук*

Науково-практична стаття присвячена питанням процесуальної форми позовної заяви. Автором розкривається зміст позовної заяви, відповідно до вимог процесуального законодавства, а також висвітлюються процесуально-правові наслідки недодержання вимог закону щодо змісту позовної заяви, що ілюструються численними прикладами із судової практики у справах, які виникають із авторських праводносин.

Ключові слова: позов, позовна заява, процесуальна форма вираження позову, зміст позовної заяви, умови реалізації права на пред'явлення позову

Позов і право на позов є фундаментальними поняттями цивільного процесуального права, тому проблеми позовної форми захисту права постійно перебуває в центрі уваги представників науки цивільного процесуального права.

Великий внесок у розвиток теорії позовної форми захисту права зробили М. Гурвич і А. Добровольський. Їхньому перу належать такі відомі роботи, як «Право на позов» (1949 року), «Позовна форма захисту права» (1965 року) О. Добровольського, «Основні проблеми позовної форми захисту права» (1979 року) А. Добровольського та С. Іванової.

Питання позовної форми захисту права висвітлювалися в роботах Н. Зейдер, А. Клейнман, М. Вікут, К. Комісарова, С. Курилева, П. Елісейкіна, П. Логінова, В. Пучінській, Д. Чечот, В. Щеглова, М. Авдеєнко, С. Іванової.

Основна увага вчених, які досліджують позовну форму захисту права, зосереджена на визначенні поняття позову. Водночас, питання додержання процесуальної форми вираження позову в спеціальній літературі комплексно не досліджувалися.

Для реалізації права на пред'явлення позову з авторських праводносин необхідні не тільки наявність або відсутність певних умов, передбачених цивільним процесуальним законодавством, але й додержання встановленого ним процесуального порядку пред'явлення позову на порушення цивільної справи в суд, серед яких очільне місце посідає додержання процесуальної форми вираження позову [18, 179–181; 7, 109].

Цивільною процесуальною формою позову є позовна заява, викладена письмово за встановленим змістом (ст. 119 ЦПК України). Позовна заява — це зовнішня форма вираження позову, спосіб існування позову як вимоги про захист права, свободи чи інтересу. Тож форма завжди має службове призначення, тобто службова роль позовної заяви як форми позову полягає в тому, що в ній відображаються елементи позову (предмет, підстава і сторони), а також інші відомості, необхідні для правильного і швидкого вирішення цивільної справи. Призначення позовної заяви як форми позову в тому, щоби довести до відома суду та інших осіб, які беруть участь у справі, суть вимог позивача, який звер-

тається в суд за захистом своїх або в передбачених законом випадках прав, свобод чи інтересів інших осіб [1].

Позовна заява належить до правозахисних процесуальних актів-документів, оскільки її структура вказує на те, що вона є волевиявленням осіб, які беруть участь у справі, та становить вимоги чи прохання, звернення до суду [6].

Як уже зазначалося, позовна заява містить елементи позову предмет, підстави, зміст, так і відомості, необхідні для порушення цивільної справи в суді на захист авторських чи суміжних прав та її розгляд. Заява втілює вимогу до суду про порушення провадження з метою захисту і визначає можливість такого провадження, а також зміст і обсяг підготовки справи до розгляду, проведення доказової діяльності у справі, її розгляд і вирішення. Для цього позовна заява повинна відповідати за змістом вимогам ст. 119 ЦПК України.

Найменування суду, до якого подається позовна заява (п. 1 ч. 2 ст. 119 ЦПК України). Згідно з ч. 2 ст. 17 Закону України «Про судоустрій і статус судів», систему судів загальної юрисдикції складають:

- 1) місцеві суди;
- 2) апеляційні суди;
- 3) вищі спеціалізовані суди;
- 4) Верховний Суд України.

Відповідно ст. 118 ЦПК України позов пред'являється шляхом подання позовної заяви до суду першої інстанції. Статтею 107 ЦПК України встановлено, що всі справи, котрі підлягають вирішенню в порядку цивільного судочинства, розглядаються судом першої інстанції, якими є районні, районні в містах, міські та міськрайонні суди.

Позовна заява в суді першої інстанції реєструється з дотриманням порядку, встановленого чч. 2, 3 ст. 111 ЦПК України, та не пізніше наступного дня передається визначеному судді. Безпосередній перелік судів першої інстанції міститься в Указі Президента «Питання мережі місцевих загальних та апеляційних судів» від 20.05.2011 року № 591/2001 [11]. Найменування суду першої інстанції, зазвичай, пишеться в верхньому правому куті аркуша. Крім найменування суду, також зазначається його місцезнаходження [2].

У позовній заяві зазначаються ім'я (найменування) позивача та відповідача, а також ім'я представника позивача, якщо позовна заява подається представником, їх місце проживання (перебування) або місцезнаходження, поштовий індекс, номери засобів зв'язку, якщо такі відомі (п. 2 ч. 2 ст. 119 ЦПК України).

Визначення поняття «місцезнаходження» міститься у чинних нормативно-правових актах. Так, згідно зі ст. 93 ЦК України та абз. 6 ст. 1 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб підприємців» від 15.05.2003 року № 755-IV, місцезнаходженням юридичної особи є адреса органу чи особи, які відповідно до установчих документів юридичної особи чи закону виступають від її імені. Варто зазначити, що тотожне визначення «місцезнаходження юридичної особи» наведено в п. 1.4 Інструкції про порядок відкриття, використання і закриття рахунків у національній та іноземних валютах, затверджені Постановою від 12.11.2003 року № 492 Правління Національного банку України.

Щодо фізичної особи, то визначення поняття «місце проживання» наведено в декількох нормативно-правових актах. Як зазначено в спеціальній літературі, що з нормами чинного законодавства України визначення поняття «місце проживання» фізичної особи-підприємця майже не відрізняється від визначення місця проживання фізичної особи, яка не має відповідного статусу [3].

Так, згідно ч. 1 ст. 29 ЦК України місцем проживання фізичної особи є житловий будинок, квартира, інше приміщення, придатне для проживан-

ня в ньому (гуртожиток, готель тощо), у відповідному населеному пункті, в якому фізична особа проживає постійно, переважно або тимчасово. Визначення місця проживання фізичної особи-підприємця, наведене у абз. 5 ст. 1 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб підприємців», за текстом доповнено лише положенням «...знаходиться за певною адресою, за якою здійснюється зв'язок з фізичною особою-підприємцем», що не змінює по суті зміст цього визначення, порівняно з визначенням, наведеним у ЦК України.

Термін «місце проживання» згадується також в Законі України «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні» від 11.12.2003 року № 1382-IV. Зазначений Закон не лише надає дещо інше визначення поняття «місце проживання», а й застосовує щодо помешкання фізичних осіб також таке визначення, як «місце перебування». А саме, відповідно до абз. 5 ст. 3 Закону України «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні» місцем проживання є адміністративно-територіальна одиниця, на території якої особа проживає строком понад 6 місяців на рік. Утім як адміністративно-територіальна одиниця, на території якої особа проживає строком менше 6 місяців на рік, згідно із змістом зазначеної норми Закону, розглядається лише як місце перебування фізичної особи.

Зазвичай, суддя вимагає, щоб у заяві були зазначені точні та докладні відомості про позивача, відповідача, їхніх представників. Це має значення для повідомлення осіб, які беруть участь у справі, та забезпечення їхньої явки в судові засідання.

Зазначення в позовній заяві назви суду, назв сторін, представника позивача, який подає заяву, та їхнього місця проживання (перебування) або знаходження надають можливість

правильно встановити юрисдикцію справи суду загальної юрисдикції, її родову і територіальну підсудність.

Правило п. 2 ч. 2 ст. 119 ЦПК України щодо зазначення ім'я представника позивача забезпечує його участь в процесі та процесуальну діяльність на виконання представницьких функцій. Було б доцільно доповнити цю норму стосовно всіх суб'єктів захисту прав інших осіб (ст. 45 ЦПК України). Така пропозиція ґрунтується на тому, що згідно із ч. 7 ст. 119 ЦПК України у разі пред'явлення позову особами, які діють на захист прав, свобод та інтересів інших осіб, у заяві повинні бути зазначені підстави такого звернення.

Повнота позовної заяви, що подається на захист авторського права, залежить від юридично правильного викладення позовних вимог (п. 3 ч. 2 ст. 119 ЦПК України), які визначаються відповідно до особливостей конкретних спірних правовідносин стосовно допустимих способів захисту авторських прав. У п. 7 Постанові Пленуму Верховного Суду України «Про застосування норм цивільного процесуального законодавства при розгляді справ у суді першої інстанції» від 12.06.2009 року № 2 [4] увага судів звертається на те, що в позовній заяві повинні не лише міститися позовні вимоги, а й бути викладені обставини, якими позивач обґрунтовує свої вимоги, та зазначені докази, що підтверджують кожну обставину.

Своєю чергою, п. 39 Постанови Пленуму Верховного Суду України «Про застосування норм законодавства у справах про захист авторського права і суміжних прав» від 04.06.2010 року № 5 [5] вказує, що вибір способу захисту порушеного права належить позивачеві — суб'єкту авторського права. Також привертається увага судів, що згідно з положеннями ст. 52 Закону України «Про авторське право і суміжні права» у разі порушення авторського права можливим є одночасне застосування кількох передбачених за-

значеною статтею способів цивільно-правового захисту таких прав, зокрема й у різних судових провадженнях.

Отож при захисті авторського права позивачі у позовній заяві можуть вимагати застосувати судом або один зі способів цивільно-правового захисту своїх прав, або одночасно кілька, закріплених у ст. 52 Закону України «Про авторське право і суміжні права».

Так, наприклад, автор карикатури (художнього твору образотворчого мистецтва) та Приватне підприємство «Газетний комплекс «Інтернет-Медіа» звернулися з позовом до засновника та видавця друкованого засобу масової інформації «Рідна Дарниця». У своїй позовній вимозі позивачі просили лише стягнути компенсацію за порушення авторських прав. При цьому, склад порушення авторського права відповідачем полягав у використанні карикатури без згоди позивачів, без укладання договору, без зазначення імені авторів та без виплати авторської винагороди [8].

В іншій справі позивач, звернувшись із позовом до Приватного акціонерного товариства «Картель» про захист авторських прав, у позовній вимозі просив суд зобов'язати відповідача припинити дії, що порушують авторське право позивача на надане ним інтерв'ю; вилучити з цивільного обороту всі примірники журналу Всеукраїнського ділового щотижневика «Власть денег» № 40 за 07–13.10.2011 року як такі, що є контрафактною продукцією, що виготовленою та розповсюдженою з порушенням авторського права; зобов'язати відповідача припинити розповсюдження примірників журналу «Власть денег» № 40 за 07–13.10.2011 року; заборонити відповідачу опублікувати та в будь-який інший спосіб поширювати та розповсюджувати надане позивачем відповідачу інтерв'ю, зокрема й через мережу Інтернет; зобов'язати відповідача вилучити зі свого веб-сайту в мережі Інтернет надане позивачем інтерв'ю; зобов'язати відповідача опублікувати в

щотижневику «Власть денег», а також на своїй веб-сторінці в мережі Інтернет, відомості про порушення відповідачем права інтелектуальної власності та зміст судового рішення щодо такого порушення; стягнути з відповідача на користь позивача грошове стягнення (компенсацію) в розмірі 253 мінімальних заробітних плат, що на час звернення позову до суду становило 249 205 грн.; накласти на відповідача штраф у розмірі 10 % від суми, призначеної судом на користь позивача.

Привертає увагу той факт, що всі заявлені вимоги позивача судом були задоволені [9].

Обов'язковою частиною змісту позовної заяви є викладення обставин, якими позивач обґрунтовує свої вимоги (п. 4 ст. 119 ЦПК України), що становлять підставу позову. Нечітке та неповне їх викладення, що підтверджується судовою практикою, ускладнює своєчасне й завершене вирішення справи.

Так, наприклад, позивач звернувся до Державної служби інтелектуальної власності України та відповідача — 2 про припинення порушення авторських прав на твір. Безпосередньо позивач у своїй позовній заяві просив заборонити відповідачу реєструвати позначення як знак для товарів та послуг і використовувати твір та його назву в знаку для товарів та послуг.

У результаті вивчення позовної заяви, судом було встановлено, що цей позов не відповідає вимогам ст. 119 ЦПК України, тому що в позовній заяві не викладені обставини, якими позивач обґрунтовує вимоги до відповідачів, тобто ті юридичні факти, на основі яких звертається до суду та обґрунтовує свої вимоги відповідно до норм матеріального права, що поширюються на спірні правовідносини, із зазначенням доказів на підтвердження обґрунтування заявлених вимог або наявності підстав для звільнення від доказування.

Так, зі змісту позову вбачається, що в позові відсутнє викладення об-

ставин і посилання на докази, котрі б підтверджували обставини щодо предмета позову та його правових підстав виникнення, оскільки матеріали справи не містять викладення обставин щодо створення твору саме позивачем, тобто які б свідчили про факт, дату створення та визнання його автором твору, та вказівку якого саме твору.

До того ж, посилаючись на порушення авторських прав на твір, позивач не викладає обставин, з яких би вбачалось, які саме авторські права позивача на твір порушені — чи щодо твору образотворчого мистецтва чи його назви.

Отже, зміст позовної заяви свідчить, що позивачем не викладені обставини щодо обґрунтування підстав та предмета позову, тобто, які права позивача порушені, якими саме діями кожного із відповідачів, а також за яких обставин як правових підстав і чим саме передбачений такий спосіб захисту прав та інтересів позивача.

Отже в поданій позовній заяві не викладені обставини, якими позивач обґрунтовує своє право вимоги до відповідачів відповідно до норм матеріального права, а тому не визначено характер позову та не окреслено його предмет, який би характеризував те, на що спрямований позов, тобто саме, які права позивача порушені, якими діями кожного з відповідачів та як вони взаємопов'язані, тобто який характер мають правовідносини, що виникли між позивачем і відповідачами саме з приводу цього спору, якими правовими нормами вони регулюються та чим передбачений такий шлях поновлення та яких саме порушених прав позивачки, враховуючи, що ст. 16 ЦК України визначений перелік способів захисту порушених прав та інтересів осіб, а право на звернення до суду відповідно до ст. 4 ЦПК України притаманне лише особі, яка звертається за захистом своїх порушених прав або охоронюваних законом інтересів.

З огляду на те, що суд не може вийти за межі позовних вимог і на порушення принципу диспозитивності самостійно обирати правову підставу та предмет позову, а за вказаних обставин для судового розгляду позивачкою не визначені ні суть позовних вимог, ні їхні правові підстави, це позбавляє можливості з'ясувати предмет спору та межі доказування.

Також згідно з чинним законодавством зазначення доказів, які підтверджують кожну обставину позову щодо порушення прав позивачки кожним з відповідачів, є обов'язковими для особи, яка пред'являє позов, адже без зазначення доказів, які підтверджують вимоги, суд не може здійснити підготовку справи до розгляду та належним чином провести судові засідання.

Зважаючи на вищенаведене, суд дійшов висновку, що позивачу необхідно викласти обставини на обґрунтування пред'явлених позовних вимог, виходячи з правовідносин, що склалися між сторонами, які його права чи інтереси були порушені та ким саме, яким чином передбачені шляхи їх поновлення, чим визначений той засіб захисту права, який він просить застосувати, з посиланням на правові підстави, а також на докази в підтвердження кожної обставини для обґрунтування заявлених вимог.

Відповідно до ч. 1 ст. 121 ЦПК України, суддя, встановивши, що позовну заяву подано без додержання вимог, встановлених у статтях 119, 120 ЦПК України, постановляє ухвалу про залишення заяви без руху, про що повідомляє позивача та надає йому строк для усунення недоліків [12].

Зазначення в заяві доказів, які підтверджують позов (п. 6 ст. 119 ЦПК України), впливає з обов'язку позивача довести ті обставини, на котрі він посилається як на підставу своїх вимог (ст. 60 ЦПК України), сприяти суду у встановленні належності доказів до справи та допустимості щодо них засо-

бів доказування та введення їх в процес доказування, необхідний для встановлення об'єктивної істини у справі.

Варто звернути увагу на те, що п.6 ст. 119 ЦПК України містить вимогу саме зазначити докази на підтвердження викладених обставин, тобто вказати в позовній заяві на їх існування. В подальшому позивач має право подати їх разом з позовною заявою чи безпосередньо в процесі. Не варто також забувати про те, що в разі виникнення складнощів з отриманням доказів позивач має право просити суд вилучити їх (ст. 137 ЦПК України).

Власне відсутність у позовній заяві чи додатках до неї доказів на підтвердження позовних вимог не перешкоджає розгляду справи, тому що є підставою для відмови в задоволенні позову по суті, а не для визнання позовної заяви неподаною чи залишення її без розгляду на підставі п. 8 ч. 1 ст. 207 ЦПК України.

Потрібно також зазначити, що такої позиції додержується й судова практика. Так, наприклад, Колегія суддів судової палати з розгляду цивільних справ апеляційного суду Рівненської області, розглядаючи апеляційну скаргу на ухвалу Дубенського міськрайонного суду Рівненської області від 09.01.2014 року в справі за позовом автора фотографічного твору до ТОВ «Видавничий дім «Освіта»» та відповідача-2 про стягнення компенсації за порушення авторського права на фотографічний твір, дійшла висновку, що оскаржувана ухвала була постановлена з порушенням норм процесуального права. Оскільки, вказана ст. 119 ЦПК України не містить вимоги про те, що при подачі позову до суду позивач був зобов'язаний подати докази на підтвердження певних обставин.

Згідно з п. 6 ч. 1 ст. 119 ЦПК України, позивач у позовній заяві має зазначити докази, що підтверджують кожну обставину.

За правилами, ч. 1 ст. 131 ЦПК України сторони зобов'язані подати

свої докази суду до або під час попереднього судового засідання у справі, а якщо попереднє судове засідання не проводиться, — до початку розгляду справи по суті.

Тож суд апеляційної інстанції робить висновок, що оскільки в ст. 119 ЦПК України не визначено, що позивач при подачі позовної заяви повинен подавати до суду ті чи ті докази до відкриття провадження у справі, тому суд першої інстанції не мав права залишати з цих підстав позовну заяву без руху та визнавати її неподаною і повертати позивачеві, а отже апеляційна скарга підлягає задоволенню [13].

В іншій справі суд першої інстанції не допустив помилки в застосуванні п. 6 ст. 119 ЦПК України. Так, позивач звернувся з позовною вимогою до ВАТ «Одеський ДСК» про стягнення авторської винагороди. Проте, як вказано в ухвалі суду, позивач саме не зазначив докази, що підтверджують ті обставини, на які він посилається в позовній заяві, а також не послався на докази, які підтверджують, що він дійсно є автором твору та має право на авторську винагороду, що суперечить п. 6 ч. 2 ст. 119 ЦПК України. Тож суд, керуючись статтями 119, 121 ЦПК України, позовну заяву залишив без руху, надавши позивачу строк для виправлення її недоліків [14].

На основі наведеної судової практики можна дійти висновку, що суди не завжди додержуються застереження викладеного в абз. 4 п. 7 Постанови Пленуму Верховного Суду України «Про застосування норм цивільного процесуального законодавства при розгляді справ у суді першої інстанції» від 12.06.2009 року № 2, в якому зазначено, що подання доказів можливе на наступних стадіях цивільного процесу, тому суд не має права через неподання доказів при пред'явленні позову залишати заяву без руху та повертати заявникові.

Отже, в разі залишення судом позовної заяви без руху з посиланням на

порушення п. 6 ст. 119 ЦПК України важливо встигнути у строк, наданий для усунення недоліків, подати письмове пояснення. Якщо ж і це не зможе вплинути на думку судді, свою правоту доведеться доводити в суді апеляційної інстанції.

Зазначення в заяві ціни позову (п. 4 ч. 2 ст. 119 ЦПК України), яка визначається за правилами ст. 80 ЦПК України, відображає майновий інтерес позивача, обумовлює розмір сплати судового збору та розподіл судових витрат між сторонами (статті 84–89 ЦПК України).

Розмір позовних вимог про стягнення авторської винагороди визначається відповідно до встановлених ставок в договорі. Якщо ж предметом позову є стягнення збитків за втрату, знищення чи пошкодження оригіналу твору, то його вартість визначається на підставі висновків експертизи.

Правові засади справляння судового збору, платників, об'єкти та розміри ставок судового збору, порядок сплати, звільнення від сплати та повернення судового збору визначено Законом України «Про судовий збір» від 08.07.2011 року № 3674.

Згідно з п. 12 Постанови Пленуму Верховного Суду України «Про застосування норм цивільного процесуального законодавства при розгляді справ у суді першої інстанції» від 12.06.2009 року № 2 визначаючи розмір судового збору, суди повинні мати на увазі, що заяви, в яких порушується питання про одночасне вирішення майнового та немайнового спорів, оплачуються судовим збором за ставками, встановленими для позовів майнового характеру, і за ставками для вимог немайнового характеру.

У тих випадках, коли не сплачено судовий збір або не оплачено витрати на інформаційно-технічне забезпечення розгляду справи, суддя відповідно до вимог ст. 121 ЦПК України постановляє ухвалу, в якій повинні бути зазначені конкретні підстави зали-

шення заяви без руху, зокрема й розмір несплачених судових витрат, і надає строк для усунення недоліків, тривалість якого визначається в кожному конкретному випадку відповідно до характеру недоліків, реальної можливості отримання копії ухвали, яка повинна бути надіслана заявнику негайно, та їх виправлення (п. 7 Постанови Пленуму Верховного Суду України «Про застосування норм цивільного процесуального законодавства при розгляді справ у суді першої інстанції» від 12.06.2009 року № 2).

Так, наприклад, 11.02.2014 року позивач звернувся до Шевченківського районного суду м. Києва з позовом, у якому поставлено питання про стягнення з відповідача на його користь компенсації за порушення авторського права у розмірі 114 700,00 грн. та зобов'язання відповідача опублікувати власним коштом у газетах «Голос України» та «Урядовий кур'єр» відомості про допущення порушення авторського права. Проте суд дійшов висновку, що позовна заява підлягає залишенню без руху, бо подана з порушенням вимог ст. 119 ЦПК України, а саме: позивачем не сплачено судовий збір за немайнову вимогу.

Як вбачається зі змісту позовної заяви, позовна заява містить вимоги майнового та немайнового характеру. Сплачена позивачем сума судового збору, за подання позову до суду, згідно з квитанціями, доданими до позовної заяви, свідчать про оплату збору за майнову вимогу щодо стягнення з відповідача суми коштів. Утім, позивачем не надано доказів сплати судового збору за вимогу немайнового характеру.

Тож суд, керуючись статтями 119, 121, 209, 210 ЦПК України залишає позовну заяву без руху та надає позивачу строк для усунення її недоліків [15].

Однак практиці відомі випадки, коли визначити ціну позову при його поданні неможливо. Мова йде про позов без задалегідь відомої його

ціни. Виникає запитання: чи можливо об'єднати позовні вимоги з визначеною та невизначеною ціною позову? Відповідь на це запитання дається в ч. 2 ст. 80 ЦПК України, ч. 2 ст. 6 Закону України «Про судовий збір», якими допускається пред'явлення позову, коли його ціна заздалегідь не відома. Остаточна ціна такого позову визначається судом при вирішенні справи. Як свідчить судова практика, приймаючи позовну заяву, суд попередньо визначає розмір належного до сплати судового збору, виходячи з приблизної ціни позову. Тоді остаточна ціна позову та розмір судового збору визначаються в рішенні у справі зі стягненням недоплаченого або поверненням переплаченого судового збору. Якщо при постановленні судом рішення загальна сума позову збільшується, збір обчислюється на основі збільшеної суми.

Ціна позову це грошовий вираз майнових вимог позивача, тобто тих вимог, які мають грошову оцінку. Ціна позову має важливе значення, насамперед для правильного визначення судового збору, що підлягає сплаті під час звернення до суду, оскільки від ціни позову формується судовий збір, який визначений в ст. 4 Закону України «Про судовий збір».

Неправильне, нечітке визначення викладених у позовній заяві вимог, які мають грошову оцінку, може призвести до таких правових наслідків, на які позивач не розраховував, пред'являючи до суду позовну заяву. Безпосередньо на такий недолік вказує Апеляційний суд м. Києва в Узагальненні «Про практику застосування судами законодавства про стягнення судових витрат при розгляді цивільних справ» від 22.08.2013 року [10].

Особливу увагу при визначенні у позовній заяві вимог, які мають матеріальний характер, необхідно приділити, коли спірні правовідносини характеризуються множинністю суб'єктів, тобто за наявності кількох позивачів та (або) кількох відповідачів. Так, на-

приклад, два позивача звернулися із позовною заявою до відповідачів (авторів твору, наукового характеру), Національного авіаційного університету, третя особа: ДП «Українське агентство з авторських та суміжних прав», Державний департамент інтелектуальної власності Міністерства науки і освіти України, Інститут доуніверситетської підготовки НАУ про захист авторських прав, відшкодування матеріальної та моральної шкоди. Суд, вивчаючи матеріали справи, з'ясував, що позивачі просять стягнути солідарно з відповідачів компенсацію за відшкодування збитків за неправомірне використання об'єкта права інтелектуальної власності в сумі 500 000 грн, що є вимогою майнового характеру, проте не уточнюють такі вимоги — кожному з позивачів чи загалом. Водночас у позовній заяві не зазначена ціна позову, що є прямим порушенням вимоги п. 4 ч. 2 ст. 119 ЦПК України.

Відповідно ч. 6 ст. 6 Закону України «Про судовий збір», у разі якщо позов подається одночасно кількома позивачами до одного чи кількох відповідачів, судовий збір обчислюється з урахуванням загальної суми позову і сплачується кожним позивачем пропорційно частці поданих кожним з них вимог окремим платіжним документом.

Виходячи з поданої квитанції, один позивач оплатила судовий збір за подання до суду вищезгаданого позову.

Проте, згідно з ч. 6 ст. 6 Закону України «Про судовий збір», кожен з позивачів повинен був сплатити судовий збір пропорційно частці поданих кожним з них вимог окремим платіжним документом.

Виходячи з матеріалів справи позивачі, крім компенсації, вимагають визнати недійсним видавничий договір, визнати їх співавторами твору наукового характеру та висувають інші вимоги немайнового характеру, а також просять відшкодувати моральну шкоду в сумі 1 млн грн — також не зрозуміло, кожному окремо чи солідарно.

Аналізуючи дотримання позивачами положень Закону України «Про судовий збір», суд доходить висновку, що в позовній заяві нечітко викладені позовні вимоги майнового характеру, позивачами судовий збір був сплачений з порушенням вимог зазначеного Закону, а також до позовної заяви не долучено окремих платіжних документів на підтвердження належної оплати судового збору кожним з позивачів і відповідно до заявлених позовних вимог.

Наведені обставини стали підставою для залишення позовної заяви без руху до усунення недоліків [16].

Варто зазначити, що на думку Судової палати з розгляду цивільних справ Апеляційного суду м. Києва, «не буде порушенням вимог Закону, якщо один з позивачів однією квитанцією сплатить всю суму судового збору за одним платіжним документом, головне щоб вказані кошти надійшли до державного бюджету» [10].

На основі вищевикладеного можна дійти висновку, що судова практика пішла дещо іншим шляхом аніж законодавець, при визначенні суб'єктів сплати судового збору, коли у справі беруть участь кілька позивачів. Виходячи з того, що незалежно від кількості позивачів є один предмет спору, однакові підстави їх звернення, один і той же відповідач або відповідачі, вирішуючи питання про прийняття позовної заяви та відкриття провадження по справі, є не суттєвим чи один з позивачів, чи кожний окремо, пропорційно до частки поданих кожним з них вимог, сплатив судовий збір при пред'явленні позовної заяви. Головне, те щоб остаточний розмір сплаченого судового збору відповідав вимогам названого Закону. Тож «розширене» тлумачення судами ч. 6 ст. 6 Закону України «Про судовий збір» видається більш доречним, тому доцільно було б доповнити зазначену норму Закону, положенням такого змісту: «У разі якщо позов подається одночасно кількома позивачами до одного або кіль-

кох відповідачів, судовий збір обчислюється з урахуванням загальної суми позову і сплачується кожним позивачем пропорційно долі поданих кожним з них вимог окремим платіжним документом або одним позивачем за усіма заявленими вимогами одним платіжним документом».

Водночас, судова практика вийшла за межі норми цього Закону. Сплата судового збору має характер публічно-правовий, який не дає підстав для «широкого» лумачення норми Закону, відтак судом порушена норма закону.

Завершальним реквізитом позовної заяви є підпис позивача або його представника із зазначенням дати її подання (ч. 3 ст. 119 ЦПК України).

До заяви додаються письмові докази, склад і зміст яких визначається залежно від конкретних спірних правовідносин, які стверджують позов. Перелік таких документів також міститься в позовній заяві (п. 7 ч. 2 ст. 119 ЦПК України).

Як свідчать матеріали судової практики до позовних заяв по спорах про авторство (співавторство) додаються: авторський договір на твір науки, літератури чи мистецтва. Якщо спір пов'язаний зі співавторством, то письмова угода сторін про сумісну працю, рукописи обох творів, порівняльні таблиці співпадінь, облікові дані про рух рукопису. А якщо спір стосується якості твору — відгуки, рецензії, протоколи обговорення, рукописи й інші письмові документи. До позовних заяв, пов'язаних з неправомірним запозиченням з чужих творів, — екземпляри обох творів і порівняльні таблиці творів.

До позовних заяв про стягнення авансу, що впливає з авторських договорів, додаються: авторський договір (замовлення); копія відповідного авторського договору (постановочного, сценарного, видавничого) або виписка з нього; докази, які встановлюють причину невиконання позивачем авансу (листування з відповідачем тощо).

До позовних заяв про оплату творів, виконаних у порядку службового завдання, додаються: письмові документи про те, що позивачеві належить авторське право на твір; докази, які підтверджують, що твір був створений автором у порядку виконання службового завдання в науковій або іншій організації (трудовий договір (контракт), затверджений індивідуальний план роботи автора); письмові розрахунки про розмір винагороди за використання зазначеного твору.

До позовних заяв про неправомірне використання твору в мережі Інтернет мають бути додані докази, котрі свідчать про порушення авторського права.

Специфічними особливостями характеризуються письмові докази, що додаються до позовних заяв: про стягнення сум винагороди за договором, умови якого погіршують становище автора; про стягнення сум винагороди, яка належить після схвалення твору; про стягнення з автора виплачених йому сум; про стягнення компенсації та відшкодування збитків у зв'язку з неправомірним використанням авторського твору тощо.

У справах, які виникають з авторських правовідносин, позивач повинен надати документи, що підтверджують наявність у нього авторського права на спірний твір (п. 12 Постанови Пленуму Верховного Суду України № 5 від 04.06.2010 року «Про застосування норм законодавства у справах про захист авторського права і суміжних прав»).

До позовної заяви додаються її копії та копії всіх документів відповідно до кількості відповідачів і третіх осіб (ч. 1 ст. 120 ЦПК України).

Позовну заяву, подану без додержання вимог статей 119, 120 ЦПК України, суддя залишає без руху, про що постановляє ухвалу, повідомляє позивача та надає строк для виправлення недоліків заяви, що є гарантією здійснення права на звернення до

суду за захистом. У разі виправлення недоліків і сплати суми судового збору заява вважається поданою в день першого її подання до суду. Невиправлена заява вважається неподаною і повертається позивачеві, про що суддя постановляє ухвалу (ст. 121 ЦПК України).

Так, наприклад, представник Корпорації «Microsoft» звернувся з позовом до відповідача про стягнення компенсації за порушення авторського права Корпорації «Microsoft», проте пред'явлена позовна заява не відповідала вимогам статей 119, 120 ЦПК України, тому відповідною постановленою ухвалою була залишена без руху судом запропоновано позивачу усунути такі недоліки:

- зазначити найменування суду, до якого подається заява, відповідно до п. 1 ч. 2 ст. 119 ЦПК України;
- зазначити ім'я (найменування) позивача та відповідача, а також ім'я представника позивача, якщо позовна заява подається представником, їх місце проживання (перебування) або місцезнаходження, поштовий індекс, номери засобів зв'язку, якщо такі відомі, відповідно до п. 2 ч. 2 ст. 119 ЦПК України;
- визначити ціну позову щодо вимог майнового характеру, яка визначається відповідно до вимог ст. 80 ЦПК України, відповідно до п. 4 ч. 2 ст. 119 ЦПК України;
- зазначити перелік документів, які додаються до заяви, відповідно до п. 7 ч. 2 ст. 119 ЦПК України;
- додати до позовної заяви її копії, відповідно до кількості відповідачів і третіх осіб, згідно з ч. 1 ст. 120 ЦПК України.

У відведений судом час позивачем була подана уточнена позовна заява, з якої вбачалося, що позивачем не в повному обсязі виправлені недоліки зазначені в ухвалі суду. Тож протягом встановленого судом строку, недоліки зазначені в ухвалі суду щодо вимог

передбачених статтями 119, 120 ЦПК України, позивачем не усунуто в повному обсязі, а отже, — вимоги суду не виконано. Тож керуючись ст. 121 ЦПК України, позовна заява Корпорації «Microsoft» про стягнення компенсації за порушення авторського права Корпорації «Microsoft» вважається неподаною [17].

Позов пред'являється шляхом подання позовної заяви до суду першої інстанції, де вона реєструється з дотриманням порядку, встановленого частинами 2, 3 ст. 11-1 ЦПК України, та не пізніше наступного дня передається визначеному судді.

Підсумовуючи все вищевикладене, можна дійти висновку, що додержання процесуальної форми позовної заяви має величезне значення в процесі реалізації заінтересованої особи

свого права на пред'явлення позову. Додержання чи недодержання вимог процесуального закону щодо змісту позовної заяви породжує настання матеріально-правових і процесуально-правових позитивних (виникнення цивільних процесуальних відносин) або негативних наслідків (залишення позовної заяви без руху). Додержання вимог щодо змісту позовної заяви також сприяє швидкому й ефективно-му захисту порушених прав і охоронюваних законом інтересів. ♦

Список використаних джерел

1. Балюк М. І. *Практика застосування цивільного процесуального кодексу України (цивільний процес у питаннях і відповідях) : коментарі, рекомендації, пропозиції [Електроний ресурс] / М. І. Балюк, Д. Д. Лусеник. — Х. : Харків юридичний, 2008. — 708 с. — (Судова практика). — Режим доступу : <http://student-lib.net/index.php?page=0-11-47&bookpage=233>.*
2. Заплавський Р. *Порядок написання позовної заяви в цивільному процесі [Електроний ресурс] / Роман Заплавський // Юридичний форум «Юридична ліга». — 29.10.2012. — Режим доступу : http://liga.ltd.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=121:11&catid=34:2012-05-27-17-46-19&Itemid=99&lang=uk.*
3. Ковальова О. *Місце посвідчення угоди про відчуження або заставу нерухомого майна за участю фізичних осіб [Електроний ресурс] / Олена Ковальова // Мала енциклопедія нотаріуса. — № 2. — 2006. — Режим доступу : http://stride.com.ua/stride/men/data/2006_2_023_mistce_posvidchennya_ugod_pro_vidchuzhennya.doc.*
4. *Постанова Пленуму Верховного Суду України «Про застосування норм цивільного процесуального законодавства при розгляді справ у суді першої інстанції» від 12.06.2009 року № 2 [Електроний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-09>.*
5. *Постанова Пленуму Верховного Суду України «Про застосування норм законодавства у справах про захист авторського права і суміжних прав» від 04.06.2010 року № 5 [Електроний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-10>.*
6. *Процесуальні документи в цивільному процесі : методичний посібник [Електроний ресурс] / Міністерство юстиції України. Головне управління юсти-*

- ції у Дніпропетровській області. — Дніпропетровськ, 2011. — 13 с. — Режим доступу : <http://www.obljust.dp.ua/7mr2011.doc>.
7. Пушкар Е. Г. Конституционное право на судебную защиту / Е. Г. Пушкар. — Львов : Вища школа, 1982. — 216 с.
 8. Рішення Колегії суддів апеляційної палати в цивільних справах Апеляційного суду Київської області від 27.02.2014 року по справі № 367/7855/13-ц [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://pravoscope.com/act-rishennya-367-7855-13-c-melnik-ya-s-27-02-2014-spori-pro-pravo-intelektualno-vasnosti-spori-pro-avt-s>.
 9. Рішення Шевченківського районного суду м. Києва від 16.02.2012 року по справі № 2-12098/11 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://pravoscope.com/act-rishennya-2-12098-11-volokitina-n-b-16-02-2012-spori-pro-pravo-intelektualno-vasnosti-spori-pro-avt-s>.
 10. Узагальнення судової палати з розгляду цивільних справ Апеляційного суду м. Києва «Про практику застосування судами законодавства про стягнення судових витрат при розгляді цивільних справ» від 22.08.2013 року [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.apcourtkiev.gov.ua/apcourtkiev/uk/publish/article/95293;jsessionid=3C569C61CB35CC06E015565E76F0034A>.
 11. Указ Президента від 20.05.2011 року № 591/2001 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/591/2011>.
 12. Ухвала Солом'янського районного суду м. Києва від 10.10.2013 року № 760/21462/13-ц по Справі № 2-5934/13 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://pravoscope.com/act-uxvala-sudu-760-21462-13-c-kalinichenko-ob-10-10-2013-spori-pro-pravo-intelektualno-vasnosti-spori-s>.
 13. Ухвала Колегії суддів судової палати з розгляду цивільних справ апеляційного суду Рівненської області по Справі від 11.02.2014 року № 559/4021/13-ц [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://pravoscope.com/act-uxvala-sudu-559-4021-13-c-melnik-yu-m-yu-m-11-02-2014-spori-pro-pravo-intelektualno-vasnosti-spori-s>.
 14. Ухвала Малиновського районного суду м. Одеси по Справі № 521/4949/13-ц від 03.04.2013 року № 521/4949/13-ц [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://pravoscope.com/act-uxvala-sudu-521-4949-13-c-koblova-o-d-22-05-2013-spori-pro-pravo-intelektualno-vasnosti-spori-pro-a-s>.
 15. Ухвала Шевченківського районного суду м. Києва від 19.02.2014 року по Справі № 761/5273/14-ц [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://pravoscope.com/act-uxvala-sudu-761-5273-14-c-grinkovska-n-yu-19-02-2014-spori-pro-pravo-intelektualno-vasnosti-spori-p-s>.
 16. Ухвала № 759/1160/13-ц від 15.02.2013 року Святошинського районного суду м. Києва, Провадження № 2/759/2139/13 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://pravoscope.com/act-uxvala-sudu-759-1160-13-c-klyuchnik-a-s-15-02-2013-spori-pro-pravo-intelektualno-vasnosti-spori-pro-s>.
 17. Ухвала від 01.04.2013 року № 2/335/1195/2013 Орджонікідзевського районного суду м. Запоріжжя по Справі № 335/2375/13-ц [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://pravoscope.com/act-uxvala-sudu-335-2375-13-c-geyec-yu-v-01-04-2013-spori-pro-pravo-intelektualno-vasnosti-spori-pro-av-s>
 18. Штефан М. Й. Цивільне процесуальне право України : підручник / М. Й. Штефан, О. Г. Дріжжана. — К. : Вид-во Либідь, [б.р.] — 320 с.

Надійшла до редакції 11.08.2014 року

Штефан Е. Соблюдение процессуальной формы выражения иска как условие реализации права на предъявление иска в защиту авторского права. Данная научно-практическая статья посвящена раскрытию вопросов процессуальной формы искового заявления. Непосредственно автором раскрывается содержание искового заявления в соответствии с требованиями процессуального закона, а также уделяется внимание процессуально-правовым последствиям несоблюдения требований закона относительно содержания искового заявления, которые иллюстрируются примерами из судебной практики по делам, возникающим из авторско-правовых отношений.

Ключевые слова: иск, исковое заявление, процессуальная форма выражения иска, содержание искового заявления, условия реализации права на предъявление иска

Shtefan O. Compliance with procedural form of claim as a condition of the right to sue for copyright protection. Claim and right on action are fundamental concepts of civil procedure law, in connection with which the problem of action forms of rights protection are constantly in the centre of attention of scientist of civil procedural law. However, the attention of scientists who study the action form of protection focuses on the definition of the claim. At the same time, the question of the observance of procedural expressions of the claim in the literature was not comprehensively investigated.

For the realization of the right to sue a claim from copyright relations it is required not only the presence or absence of certain conditions stipulated by the civil procedural law, but compliance of the established procedural order of suing for a civil case in court, including a separate place of the observance of procedural expressions of action.

The form of civil procedural action is the claim set forth in writing on a fixed content (art. 119 of the CPC of Ukraine). Thus, the most common in the modern theory of civil procedure is a point of view, according to which the claim is an external expression of the form of action, mode of existence of the claim as a demands for the protection of rights, freedoms and legitimate interests. In this regard, the form always has an official appointment, that means that official role of a lawsuit as a claim form is that it displays elements of the claim (subject, ground and parties), and other information necessary for proper and quick resolution of civil cases. Purpose of the lawsuit as the claim forms is to bring to the attention of the court and other persons involved in the case the essence of the plaintiff that appeals to court to protect freedoms and legitimate interests of them or of others, in certain cases prescribed by the law.

The analysis of civil procedural law and judicial practice have been concluded that adherence to procedural claim form is of great importance in the implementation of the person concerned of the right to sue. Compliance or non-compliance with procedural law on the content of the claim gives rise to the onset of substantive and procedural law of positive (appearance of civil procedural relations) or negative (leave the claim without movement) effects. Compliance of the requirements for content of the claim also promotes fast and effective protection of violated rights and legitimate interests.

Key-words: claim, complaint, the procedural form of claim expression, meaning of a claim, conditions of realization of the right to sue